

Phân tích bài thơ *Mẹ* của Bằng Việt

Mở bài

“*Trên thế gian này, không gì lớn lao bằng tấm lòng của mẹ, và cũng không gì thiêng liêng bằng tình yêu của mẹ dành cho con*” – câu nói của nhà văn người Mỹ Mildred B. Vermont đã khắc họa một cách sâu sắc vai trò và ý nghĩa của người mẹ trong cuộc đời mỗi con người. Mẹ là cội nguồn của sự sống, là người dìu dắt, nâng đỡ con qua những tháng ngày chập chững bước đi, và cũng là người đồng hành thầm lặng bên con trong những giai đoạn khó khăn nhất. Trong văn học Việt Nam, người mẹ là hình tượng quen thuộc và bất hủ, được rất nhiều nhà thơ, nhà văn lựa chọn làm nguồn cảm hứng sáng tác. Với Bằng Việt, người mẹ không chỉ là đối tượng để tri ân, để thương nhớ mà còn là biểu tượng của quê hương, cội rễ và những giá trị nhân văn sâu sắc.

Bài thơ *Mẹ* là một tác phẩm đặc sắc của Bằng Việt, thể hiện tình cảm sâu đậm của tác giả dành cho người mẹ thân yêu. Bài thơ được viết theo thể thơ tám chữ, có sự kết hợp giữa chất tự sự và trữ tình, giúp người đọc cảm nhận được trọn vẹn những ký ức, nỗi nhớ và lòng biết ơn vô bờ bến của tác giả. Hình ảnh người mẹ hiện lên qua những kỷ niệm tuổi thơ, những hy sinh thầm lặng, và cả sự day dứt của người con xa quê – tất cả được thể hiện qua những vần thơ dung dị nhưng giàu cảm xúc. Bài thơ không chỉ gọi lên lòng yêu kính mẹ mà còn khơi dậy trong mỗi người những suy tư sâu lắng về tình mẫu tử và quê hương.

Thân bài

Luận điểm 1: Hình ảnh mẹ hiện lên qua những kỷ niệm tuổi thơ

Ngay từ những dòng đầu tiên, bài thơ đã mở ra không gian của những ký ức êm đềm, nơi hình ảnh mẹ hiện lên với dáng vẻ dịu dàng, ân cần:

*“Con bị thương, nằm lại một mùa mưa
Nhớ dáng mẹ ân cần mà lặng lẽ
Nhà yên ắng, tiếng chân đi rất nhẹ,
Gió từng hồi trên mái lá ủa qua.”*

Trong không gian yên tĩnh của một ngôi nhà quê mộc mạc, hình ảnh mẹ hiện lên như một điểm tựa bình yên. Câu thơ “*Nhớ dáng mẹ ân cần mà lặng lẽ*” đã khắc họa rất tinh tế sự hy sinh âm thầm của mẹ. Mẹ chăm sóc con với tất cả tình yêu thương, nhưng không cần đến những lời nói hoa mỹ hay những cử chỉ phô trương. Âm thanh “*tiếng chân đi rất nhẹ*” gọi lên sự tần tảo, cẩn trọng của mẹ, người luôn cố gắng giữ gìn không gian yên tĩnh để con nghỉ ngơi. Hình ảnh “*gió từng hồi trên mái lá ủa qua*” không chỉ làm nổi bật khung cảnh quê nhà mà còn như tiếng vọng của thời gian, gọi lên nỗi nhớ da diết về những ngày thơ bé.

Tiếp đến, tác giả đưa người đọc trở về với những kỷ niệm tuổi thơ đầy bình yên qua hình ảnh khu vườn sau nhà:

*“Nhớ vườn cây che bóng kín sau nhà
Trái chín rụng suốt mùa thu lộng đệp*

*Những dẫy bưởi sai, những hàng khế ngọt,
Nhãn đầu mùa, chim đến bới lao xao...”*

Khu vườn sau nhà là một phần không thể thiếu trong ký ức tuổi thơ của tác giả. Những hình ảnh như “trái chín rụng suốt mùa thu lộng lẫy”, “những dẫy bưởi sai,” “những hàng khế ngọt” vừa gợi lên sự trù phú, yên bình của làng quê, vừa là biểu tượng cho tình yêu thương và sự chăm chút của mẹ. Mẹ không chỉ lo cho con từng bữa ăn mà còn vun vén cả khu vườn – một không gian chan chứa tình cảm gia đình. Âm thanh “lộng lẫy” của trái chín rơi hay “lao xao” của chim chóc càng làm cho không gian ấy trở nên sống động, gần gũi và thấm đẫm tình quê. Ký ức về khu vườn không chỉ là nỗi nhớ về cảnh vật mà còn là nỗi nhớ về mẹ, người đã gắn bó và tạo nên những điều bình dị ấy.

Luận điểm 2: Những hy sinh thầm lặng của mẹ và nỗi nhớ khôn nguôi về mẹ

Những hy sinh của mẹ không chỉ thể hiện qua những hành động giản dị thường ngày mà còn được khắc họa sâu sắc qua tình yêu thương vô bờ bến dành cho con:

*“Con xót lòng, mẹ hái trái bưởi đào
Con nhạt miệng, có canh tôm nấu khế
Khoai nướng, ngô bung, ngọt lòng đến thế
Mỗi ban mai tỏa khói ấm trong nhà.”*

Mẹ luôn thấu hiểu những nhu cầu, mong muốn của con. Khi con xót lòng, mẹ tìm trái bưởi đào; khi con nhạt miệng, mẹ chuẩn bị món canh tôm nấu khế – tất cả đều là những món ăn dân dã nhưng chứa đựng tình yêu thương sâu sắc. Hình ảnh “mỗi ban mai tỏa khói ấm trong nhà” là một biểu tượng đẹp cho sự gắn bó, ấm áp của gia đình, nơi mẹ là ngọn lửa giữ gìn hạnh phúc. Những hành động giản dị ấy không chỉ nuôi dưỡng thể chất mà còn là nguồn động viên tinh thần, giúp con vượt qua những khó khăn trong cuộc sống.

Sự hy sinh của mẹ càng được thể hiện rõ hơn khi người cha và các anh đầu lần lượt rời nhà đi chiến đấu:

*“Ba con đầu đi chiến đấu nơi xa
Tình máu mủ mẹ dồn con hết cả,
Con nói mớ những núi rừng xa lạ
Tĩnh ra rồi, có mẹ, hóa thành quê!”*

Trong hoàn cảnh đất nước chiến tranh, mẹ trở thành điểm tựa duy nhất cho gia đình. Bằng Việt đã khéo léo thể hiện sự gắn bó thiêng liêng giữa mẹ và con qua câu thơ “Tĩnh ra rồi, có mẹ, hóa thành quê!”. Mẹ không chỉ là người sinh thành, dưỡng dục mà còn là biểu tượng của quê hương – nơi con tìm thấy sự che chở, yêu thương và bình yên.

Luận điểm 3: Lời tự bạch của tác giả về mẹ và quê hương

Đến đoạn thơ cuối, giọng thơ trở nên trầm lắng, đầy suy tư, khi tác giả bộc lộ những cảm xúc day dứt và lòng biết ơn sâu sắc dành cho mẹ:

*“...Ôi mẹ già trên bản vắng xa xăm
Con đã đi rồi, mấy khi trở lại?
Dằng dặc Trường Sơn những mùa gió trái
Những mùa mưa bạc trắng cả cây rừng!”*

Hình ảnh “*mẹ già trên bản vắng xa xăm*” gợi lên sự cô đơn, lặng lẽ của mẹ khi con xa nhà. Câu hỏi “*Con đã đi rồi, mấy khi trở lại?*” không chỉ là lời tự vấn của tác giả mà còn là sự day dứt, tiếc nuối khi không thể ở bên chăm sóc mẹ. Những khó khăn, hiểm nguy nơi chiến trường được khắc họa qua hình ảnh “*dằng dặc Trường Sơn*,” “*mùa mưa bạc trắng cả cây rừng*”, càng làm nổi bật nỗi nhớ da diết của người con dành cho mẹ và quê hương.

Lời kết của bài thơ là sự nhận thức sâu sắc về vai trò của mẹ và trách nhiệm của người con đối với quê hương:

*“Con qua đâu thấy mái lá, cây vườn,
Cũng đất nước, phơ phơ đầu tóc mẹ...
Từng giọt máu trong người con đập khẽ,
Máu bây giờ đâu có của riêng con?”*

Mái tóc bạc của mẹ và những gian truân mẹ đã trải qua giờ đây trở thành động lực để con cống hiến cho đất nước. Tình yêu thương của mẹ không chỉ là nguồn sức mạnh mà còn là sợi dây kết nối con với quê hương, dân tộc, giúp con nhận ra giá trị của sự hy sinh và trách nhiệm cao cả.

Giá trị nghệ thuật

Bài thơ *Mẹ* của Bằng Việt không chỉ chạm đến trái tim người đọc bằng nội dung sâu sắc mà còn gây ấn tượng mạnh mẽ bởi những giá trị nghệ thuật độc đáo. Trước hết, bài thơ được viết theo thể thơ tám chữ với nhịp điệu linh hoạt, khi dồn dập, khi lắng đọng, giúp truyền tải cảm xúc một cách tự nhiên và mượt mà. Ngôn ngữ thơ dung dị, mộc mạc nhưng giàu sức gợi, phù hợp với nội dung về người mẹ và tình quê hương. Các hình ảnh thơ như “*trái chín rụng*,” “*tiếng chân đi rất nhẹ*,” “*mái lá*,” hay “*mùa mưa bạc trắng cả cây rừng*” đều gần gũi, quen thuộc với đời sống của người Việt, tạo nên sự đồng cảm sâu sắc nơi người đọc.

Đặc biệt, việc sử dụng nhiều từ láy như “*lặng lẽ*,” “*lộp độp*,” “*lao xao*,” “*luân lạc*” đã góp phần tăng cường tính nhạc cho câu thơ, đồng thời khắc họa rõ nét không gian và cảm xúc. Lời thơ mang đậm chất trữ tình, kết hợp hài hòa giữa chất tự sự và biểu cảm, vừa kể lại những kỷ niệm, vừa thể hiện những cảm xúc dồn nén trong tâm hồn tác giả. Nghệ thuật xây dựng hình tượng cũng là một điểm sáng của bài thơ, khi hình ảnh người mẹ được khắc họa không qua những mô tả cầu kỳ mà qua chính những hành động, lời nói bình dị, gần gũi. Tất cả những yếu tố nghệ thuật này đã làm cho bài thơ *Mẹ* trở thành một tác phẩm vừa đẹp về hình thức, vừa sâu sắc về nội dung, để lại ấn tượng mạnh mẽ trong lòng người đọc.

Kết bài

Bài thơ *Mẹ* của Bằng Việt là một tác phẩm giàu cảm xúc, vừa tái hiện ký ức tuổi thơ êm đềm, vừa tôn vinh những hy sinh thầm lặng của người mẹ. Qua những vần thơ mộc mạc, giản dị, tác giả đã gửi gắm thông điệp sâu sắc về tình mẫu tử – một tình cảm thiêng liêng, bất biến, luôn tồn tại như một ngọn lửa sưởi ấm tâm hồn. Đồng thời, bài thơ còn khơi gợi trong lòng mỗi người tình yêu quê hương và trách nhiệm với gia đình, dân tộc. Đây là một tác phẩm không chỉ đẹp về nội dung mà còn giàu giá trị nhân văn, đáng để mỗi người chúng ta suy ngẫm và trân trọng.